

МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
БИРО ЗА РАЗВОЈ НА ОБРАЗОВАНИЕТО

**НАСТАВНА
ПРОГРАМА**

ЈАЗИК И КУЛТУРА НА ВЛАСИТЕ

IV одделение

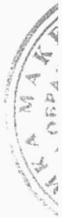
Скопје, 2008

**ДЕВЕТГОДИШНО
ОСНОВНО ОБРАЗОВАНИЕ**

Сиг. _____

РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
Биро за развој на образованието
СКОПЈЕ 1

Примено: 20.07.2008			
Орг. единица	Број	Прилог	Вредност
07	3672	1	-

Врз основа на член 55 став 1 од Законот за организација и работа на органите на државната управа („Сл. весник на РМ” бр. 58/00 и 44/02) и член 24 и 26 од Законот за основно образование („Сл. весник на РМ” бр. 44/95, 24/96, 34/96, 35/97, 82/99, 29/02, 40/03, 42/03, 63/04, 82/04, 55/05, 81/05, 113/05, 35/06, 70/06 и 51/07), министерот за образование и наука донесе наставна програма по јазик и култура на Власите за IV одделение на деветгодишното основно училиште.

АРХИВСКИ ПРИМЕРОК

1. ВОВЕД

Предметот *јазик и култура на Власиџе* ја дава основата за учениците во основното училиште да го изучуваат својот мајчин јазик. Содржините, целите и активностите за овој предмет се реализираат со поврзување на клучните наставни подрачја за слушање со разбирање, говорење, читање и пишување, усвојување на јазични функции, како и со индуктивно усвојување на граматиката на влашкиот јазик. Исто така, како што е назначено во насловот на наставната програма, во неа се систематизираат и содржини за културата и обичаите на Власите.

Учениците преку оваа настава ќе ги стекнат основните комуникативни вештини, усвојувајќи ги и применувајќи ги стандардно јазичната норма на влашкиот јазик. Во текот на изучувањето на предметот, учениците ќе се запознаат и со разговорниот и литературниот јазик кои ќе станат составен дел во нивната секојдневна комуникација.

Со изучувањето на овој предмет, *јазик и култура на Власиџе*, се гради јазичниот и културниот идентитет на учениците и се создава основа учениците да говорат на својот јазик во семејството и заедницата. Познавањето на стандардно јазичната норма на влашкиот јазик ќе овозможи учениците да ги разбираат, доживуваат и раскажуваат различните видови текстови и содржини, и да се развиваат истовремено нивните способности за самообразование.

Според наставниот план за основното училиште за предметот *јазик и култура на Власиџе* во III одделение се планира еден час неделно (36 часа годишно), а во наредните одделенија учениците продолжуваат континуирано да го изучуваат овој предмет со по два часа неделно, односно 72 часа годишно до деветтото одделение во заадолжителното основно образование и воспитание.

2. ЦЕЛИ ЗА РАЗВОЈНИОТ ПЕРИОД од IV од VI одделение

Ученикот / ученичката :

- да се оспособува за усно и писмено комуницирање на влашки јазик;
- да разликува расказна, прашална и извична реченица и правилно да ги употребува;
- да го збогатува речникот со нови зборови од влашкиот јазик;
- да се воведува во народната и уметничката литература на влашкиот народ;
- да усвојува поими, содржини и правила од граматиката, правојазикот и правописот на влашкиот литературен јазик;
- да учествува во разговор и да умее да искажува свои доживувања;
- да развива чувство на припадност кон својата култура и почит кон другите култури.

3. ЦЕЛИ НА НАСТАВАТА ВО IV ОДДЕЛЕНИЕ

Ученикот / ученичката :

- да се оспособи за едноставна усна и писмена комуникација на влашки јазик;
- да се оспособи да чита со разбирање текстови поврзани со секојдневниот живот
- да пишува кратки текстови со различни форми на изразување (честитка; покана, пријателско писмо и др.)
- да користи правилен ред на зборовите во реченицата;
- да ги користи основните граматички и правописни норми при говорењето, читањето и пишувањето;
- да го збогатува речникот со нови зборови и изрази;
- да развива чувство на припадност кон својата култура и почит кон другите култури;

4. КОНКРЕТНИ ЦЕЛИ

ПРОГРАМСКО ПОДРАЧЈЕ: Слушање, говорење, читање и пишување			
Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<p>-Ученикот/ученичката:</p> <ul style="list-style-type: none"> - да ги разликува специфичните гласови од влашкиот јазик; - да разбира описи на лица, предмети, места и др; - да ја разбира содржината на едноставен исказ, дијалог или приказна; - да ги изговара правилно зборовите со специфичните гласови (дифтонзи и трифтонзи) ; - да го збогатува речникот со зборови кои означуваат предмети, лица, појави, настани, случки и сл.; <p>- да разликува и користи изрази за поздравување, обраќање, говорење;</p> <ul style="list-style-type: none"> - да умее да одговори и да поставува посложени прашања со целосна реченица и прашални зборови; - да умее да говори и да ги изразува своите желби и чувства. 	<p>Јас и другите (училиштето, семејството и околината)</p> <p>Mini sh-alantsă, taifa-a mea shi anvarliga</p> <ul style="list-style-type: none"> - Слободно време <p>Timpu liber</p> <ul style="list-style-type: none"> - Календар/Calendarg <p>- Празници/ Sărbători</p> <p>Изрази за:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Барање/давање информации <p>Tsi lucredz?</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Дифтонзи и трифтонзи; <p>Diftonzili: ea-featâ oa-aoa ou-ou, ua-dzaua, ia-sculia iu-iu</p> <p>Triftonzili: aoa, aua, eau,</p> <ul style="list-style-type: none"> - Човекот (тело, глава, раце, нозе); <p>trup, cap, mâna, cicori</p> <ul style="list-style-type: none"> -Карактерни црти на лица (добар, лош, љубезен, лут и др.); - Bun, strămbu-dzanabet, dor – dultsi, inătci - Chiro - Semnuri ti ciro-nior, nior di ploai, da neau, soari, tradzi vimtu <p>-Простории во домот (кујна, дневна соба, бања, и др.) училница, предмети (клупа, табла, стол)</p> <p>ăn casă:salon, banji,</p> <ul style="list-style-type: none"> - Музика, филм, сликовница и спорт; <p>Muzică, filmuri, ilustratori shi sporturi;</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Активности: - слушање на специфични гласови (ă, sh, ts, dz,gh, th, dh idr.), дифтонзи или трифтонзи -слушање и изговарање на зборови и реченици, повторување и усвојување на правилна артикулација и интонација - слушање упатства и соодветно одговарање на нив; - разговор со поврзување слики и даден опис на лица, на предмети, места итн. - дополнување на реченици, табели, дополнување на дијалози по слушнат текст. - Вежби за повторување и гласно читање на зборови и кратки реченици по даден модел за усвојување на правилна артикулација и интонација; - вежби за опишување на лица и предмети по слики, видео материјали и сл.; - рецитирање, пеење. <p>Активности:</p> <ul style="list-style-type: none"> - говорење на кратки искази: претставување на себеси и на други, барање и давање на кратки информации и др.;

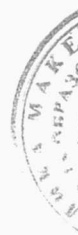
<p>- да чита и разбира реченици и текстови со секојдневна тематика ;</p> <p>-да ја разбира содржината на покани, разгледници или кратки писма ...;</p> <p>- да разбира прочитан краток текст за позната тема;</p> <p>Да се оспособува за изразно читање со разбирање;</p> <p>- да умее да напише порака или да одговори на иста, краток дијалог, кратко писмо, краток опис и сл.;</p> <p>-да пишува читливо и прегледно зборови, реченици и кус состав;</p> <p>- да ги користи правилно правописните правила за пишување на влашкиот јазик;</p> <p>-да се воведува во самостојно писмено изразување на влашки јазик.</p>	<p>- Честитање по разни поводи Ti multsă anji! -Допаѓање/ недопаѓање Nu- nj ie harauă</p> <p>- Покана/одбива покана.</p> <p>- Desi va-s pots s- yinji la noi..?</p>	<p>- Седмица-денови во седмицата,,месеци, годишни времиња, ; stămână, dzăli tu stămână, mesh, sezonili-a anlui</p> <p>-Точно време (информации за време и место).; că iasti; tsi iasti (ază) iu iasti; iu s-află</p> <p>- Празници во семејството и училиштето.</p> <p>- Dzua di născut</p> <p>- Iurtii</p> <p>- Pashtili</p> <p>- Cărciun</p>	<p>- организирање игровни активности за поставување и одговарање на прашања за видено, слушнато и доживеано;</p> <p>- учество во кратки драматизации, и сл.</p> <p>- Активности за говорење и слободно изразување на своите желби, чувства и сл.</p> <p>- читање на зборови и реченици и поврзување со слики или превод;</p> <p>- читање на зборови, реченици и кратки дијалози и поврзување со слики, дополнување на празнини;</p> <p>- пополнување зборови во реченици и довршување реченици;</p> <p>- подредување на реченици по слушнат кус текст.</p> <p>- Вежби за користење на правописни правила.</p> <p>- Активности за:</p> <p>- поставување прашања и одговори за ликови од приказни или кратки раскази;</p> <p>- одредување зборови во реченици;</p> <p>- подредување реченици во дијалози, порака , писмо или опис;</p> <p>- пишување зборови, реченици или кратки искази по диктат;</p> <p>- пишување пораки, писма итн.</p> <p>- Вежби за пишување кус состав според слика</p>
--	---	--	---

ПРОГРАМСКО ПОДРАЧЈЕ: Јазик (Граматика)

Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<p>Ученикот/ученичката:</p> <ul style="list-style-type: none"> - да се оспособува да составува правилно реченица и правилно да ги подредува зборовите во реченицата; - да се оспособува правилно да ги пишува новите зборови според стандардите на влашкиот јазик; - да разликува расказна, прашална и извична реченица и правилно да ги употребува; - да разликува и употребува потврдна и одречна <p>да ги разликува именките во реченицата;</p> <ul style="list-style-type: none"> - да ги разликува придавките во реченицата; - да се оспособува правилно да ги изговара и да ги пишува со зборови броевите до 100 - да ја знае функцијата на интерпункциските знаци и правилно да ги применува при читањето и пишувањето. 	<ul style="list-style-type: none"> -Редот на зборовите во реченицата Расказна, прашална и извична реченица Потврдна и одречна реченица Именки Придавки Броеви до 100 -Интерпункциски знаци: точка/puntu запирка/ virgula - прашалник/, puntu di interogatsii -извичник/,- puntu di exclamatsii --две точки/ dau puncturi 		<ul style="list-style-type: none"> -Активности: - составување и пишување реченици со правилен редослед на зборовите во реченицата. -Проверување на правилното пишување на нови зборови преку диктат; -Вежби за: - воочување и составување на прашални, расказни и извични реченици во усна и писмена форма според начинот на искажување и според интерпункциските знаци - разликување и употреба на потврдна и одречна реченица. -Вежби за: - разликување на општите и сопствените именки од другите зборови; - применување на описните придавки. -Вежби за разликување на броевите од другите зборови. Активности за: -примена на интерпункциските знаци. Tu datili frazi băgul seamnul di punctuatsii cum lipseashti

ПРОГРАМСКО ПОДРАЧЈЕ: Изразување и творење

Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<p>Ученикот/ ученичката:</p> <ul style="list-style-type: none"> - да се поттикнува да учествува во едноставни разговори за определена тема - да знае да пишува правилно реченици и кратки текстови; - да се оспособува да прераскажува усно и писмено кратки содржини (слободно и со помош на прашања); - да опишува слики, случки и лично искуство; - да умее да рецитира песна (стихотворба). 	<ul style="list-style-type: none"> - Слушање и говорење на предложените теми - Пишување на реченици и кратки текстови по даден план. - Прераскажување во кратки црти на дијалог, приказна или друг краток текст - Опишување по дадени слики, лица и предмети, - Рецитирање 	<ul style="list-style-type: none"> - Говор / разговор - Пишување по даден план - Прераскажување - Опишување - Рецитирање 	<p>Активности за:</p> <ul style="list-style-type: none"> - слушање на други лица и учество во едноставен разговор преку прашања и одговори на определена тема со користење на предмети, слики, аудитивни и аудиовизуелни средства. <p>Активности за:</p> <ul style="list-style-type: none"> - правилно пишување на текстови по даден план; - усно и писмено прераскажување на дијалог, приказна или друг краток текст; - писмено опишувања на слики, лица и предмети; - Рецитирање песна.

ПРОГРАМСКО ПОДРАЧЈЕ: Култура на Власите

Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<p>Ученикот/ ученичката:</p> <ul style="list-style-type: none"> - да се оспособува да слуша и разбира песни од музичкото творештво на Власите; - да се запознае со народните народните обичаи и обреди на Власите; - да познава неколку стари занаети и други обележја од животот и културата на Власите. 	<ul style="list-style-type: none"> - Народни песни,инструменти, носии, ора и игри - Народни обичаи и обреди - Стари занаети и и други обележја од животот и културата на Власите 	<p>Народни песни, инструменти, носии, ора и игри Cântitsi, instrumenti, portu. Народни обичаи и обреди Adetsli, Numtă armănească Стари занаети- araftu</p>	<ul style="list-style-type: none"> -Слушање на народни влашки песни; - запознавање со традиционалните музички инструменти, носии и ора. - разговор за обичаите и обредите на Власите; - посета на занаетчиски дуќан; - разгледување на фотографии, видео снимки и др. за животот и културата на Власите.

5. ДИДАКТИЧКИ ПРЕПОРАКИ

Наставната програма за предметот **јазик и култура на Власите** ги опфаќа следните подрачја: **Слушање, говорење, читање и пишување; Јазик (Граматика); Изразување и творење и Култура на Власите.**

При планирањето на наставата во IV одделение наставникот/-чката важно е да има предвид дека треба интегрално да се планираат целите, содржините и активностите од сите наставни подрачја во наставната програма за да може да се постигне целовитост во слушањето, говорењето, читањето, изразувањето и творењето на влашки литературен јазик. Исто така, подеднакво треба да внимава, (во интегралното планирање) да не се запостават некои од битни карактеристики на влашкиот јазик што се предвидени со наставната програма. Бидејќи овој наставен предмет во IV одделение се изучува со по два часа неделно, наставната програма одговара на развојните карактеристики на учениците и предвидениот фонд на часови.

Како што е веќе наведено, секое наставно подрачје интеракциски упатува на системот на наставата по предметот јазик и култура на Власите. Всушност предметните подрачја даваат такви можности според целите и нивните содржини, па во таа смисла не може да се разработуваат содржини (песни, раскази, народни приказни, басни и сл.), а притоа да не се користат формите на изразување и творење (прераскажување, опишување) или да не се внимава на граматичката точност при говорењето и пишувањето) или, пак, јазична содржина да се разгледува независно од обработен текст, како и да не се користат знаењата за јазикот во изразувањето и творењето). Оваа поврзаност меѓу наставните подрачја по предметот јазик и култура на Власите е битна карактеристика на наставата, исто како што е и поврзаноста на предметот со содржините од другите предмети, што претставува важен принцип во реализацијата на наставата во основното училиште.

При планирањето на содржините наставникот/-чката треба да се придржува на правилата на постапност и систематичност, така што при разработката на нови содржини да се следи спиралната прогресија односно секогаш врз основа на познати содржини да се надградуваат нови при што подеднакво да се развиваат четирите јазични вештини: слушање, говорење, читање и пишување.

За да може да се постигне целта во наставата по овој предмет се налага потреба наставникот/чката да планира и да обработува претежно содржини (текстови, песни, раскази и сл.) на влашки јазик во кои се содржат теми за обичаите и другите карактеристики поврзани со јазикот и културата на припадниците на влашката заедница.

Препораки за користење на годишниот фонд на часови- 72 часа годишно, 2 час неделно.

- По наставни подрачја се предлага: Слушање, говорење, читање и пишување со интегрирано усвојување на содржини од Јазик (Граматика) - 45 часа; Изразување и творење - 18 часа; Култура на Власите- 9 часа.

Наставни средства:

- учебник избран за соодветниот предмет, одобрен од страна на министерот;
- сликовници, приказни, песни, списанија, енциклопедии, речници и сл.;
- аудио-визуелни средства и други средства во зависност од предметот - CD ;
- други извори за учење: Интернет;

6. ОЦЕНУВАЊЕ НА ПОСТИГАЊАТА НА УЧЕНИЦИТЕ

На почетокот на учебната година наставникот прибира показатели со цел да се запознае со предзнаењата на учениците за влашкиот јазик, во функција на квалитетното планирање и реализирање на идните активности. Исто така, треба да воспостави контакт со родителите и да ги запознае со карактеристиките на наставната програма по влашки јазик и начинот на обработката на содржините во наставата и следењето на постигањата на учениците (особено дека во четвртото одделение учениците се оценуваат со описна и бројчана оценка, односно дека на крајот од IV одделение учениците добиваат свидетелства со бројчани оценки).. Притоа треба да се нагласи дека оценката по овој предмет влијае на општиот успех на ученикот.

ФОРМАТИВНО ОЦЕНУВАЊЕ - Во текот на наставата по влашки јазик во четврто одделение се препорачува формативно следење кое вклучува изработка и водење на портфолио на учениците што опфаќа:

- собирање на показатели (детски изработки, творби, искази и сл.) за секој ученик посебно;
- тековни (формативни), однапред подготвени, евалвациони листи за секој ученик, кои се пополнуваат по конкретна негова активност во кои наставникот ја бележи фактичката состојба;

СУМАТИВНО ОЦЕНУВАЊЕ - Врз основа на целокупните податоци од формативното оценување наставникот го оценува (описува) развојот на секој ученик поединечно, во рамките на секое програмско подрачје од наставната програма по влашки јазик.

ДОСТАПНОСТ И ПРООДНОСТ НА ПОРТФОЛИОТО

- Завршната бројчана оценка се доставува на ученикот и до родителите и станува дел од портфолиото на ученикот.
- Портфолиото на ученикот со прочистени и селектирани податоци за ученикот се пренесува во наредното, повисоко одделение.

НАЧИНИ НА ПРОВЕРУВАЊЕ И ОЦЕНУВАЊЕ - Согласно со природата на програмата по јазик и култура на Власите во четврто одделение, може да се применуваат различни методи и техники за *усно и писмено проверување на писменоста на ученикот* (*говорни вежби, презентации, писмени вежби, и сл.*).

7. ПРОСТОРНИ УСЛОВИ ЗА РЕАЛИЗИРАЊЕ НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Програмата во однос на просторните услови за реализација се темели на Нормативот за простор, опрема и наставните средства за I до VI одделение донесен од страна на Министерот за образование и наука со решение бр. 07-1830/1 од 28.02.2008 година.

8. НОРМАТИВ ЗА НАСТАВЕН КАДАР

Воспитно-образовната работа во четврто одделение може да ја изведува лице кое добро го говори влашкиот јазик, има сертификат за следена обука и има завршено студии на :

Педагошки факултет

Филолошки факултет – наставна насока:

Филозофски факултет= Институт за педагогија

9. КОМИСИЈА КОЈА ЈА ПОДГОТВИ НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

- Проф. Д-р. Марија Костова, Филозовски факултет - Скопје
- Марија Николова, Министерство за образование и наука – Скопје
- Султана Штерјова , О.У.”Кузман Јосифовски-Питу” – Скопје
- Агапи Чункоска ОУ „Никола Карев” – Крушево
- м-р Таше Стојановски – советник во Бирото за развој на образованието - координатор
- Жанета Чонтева, - психолог во УНИЦЕФ

10. ПОТПИС И ДАТУМ НА ДОНЕСУВАЊЕ НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Наставната програма по Јазик и култура на Власите за четврто одделение во деветгодишното основно бразование ја донесе:

Министер

Сулејман Рушти

РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
на ден МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
Скопје

Бр. 07-4099/1
22 05 2008 год.
СКОПЈЕ

